



ИЛЮСТРАЦИЯ ИЛИНДЕНЪ



Редакторъ: ПЕТЪРЪ МЪРМЕВЪ

Редакция и Администрація: София, улица Клементина 19. — Телефонъ 1932.



Даме Груевъ



Борисъ Сарафовъ

Членовеѣ-покойници отъ Щаба на Илинденското възстание



село Смилево



Илинденски тържества през 1916 година въ свободна Битоля

Гоце Дѣлчевъ за възстанието

Въ продължение на 10 години Вътрешната Организация, ръководена умѣло отъ видни борци, се разшири твърде много и обхвана всецѣло народнитѣ маси. Тя не можеше вече да прикрива своитѣ голѣми действия, затова зачестиха твърде много аферитѣ, зачестиха твърде много преследванията срещу българския народъ, който всецѣло бѣ въ редоветѣ на Организацията. Нѣмаше вече кжтъ, кждѣто да не е минала нѣкоя афера, или пкъкъ да сж затворени по виднитѣ хора на Организацията. Всичко това действуваше върху духътъ на маситѣ. Затова отъ всички страни почти се искаше разплата съ вѣковния тиранинъ. Настояваше се вече за по-голѣми и по-широки действия—повдигане възстание, разплата широка и повсемѣстна съ турската власть. Отъ друга страна възстанието презъ 1902 год. на върховиститѣ въ Горно-Джумайско, Пиринската

область много допринесе къмъ мисълта да се направи общо възстание въ цѣлата страна, защото мнозина се боеха, че многото афери, многото сражения ще изтощатъ маситѣ и Организацията ще се омаломоши, безъ да е направила това, което е мечтаела съ години наредъ — *общо възстание*. Поставенъ бѣ въпроса: трѣбва ли да се направи общо възстание въ цѣлата страна, или частични действия, усиленни четнически движения, атентати и пр. да се предпочетатъ. По този въпросъ нашитѣ водачи бѣха раздѣлени на две мнения. Едни подържаха, че трѣбва масово да се въздигне народа и да протестира противъ тиранията, за да обърне вниманието и предизвика намѣсата на външния политически свѣтъ въ работитѣ на Турция. Другитѣ, между които бѣше и Дѣлчевъ, подържаха, че сжщото нѣщо ще се постигне и съ партизанскитѣ четни-



Константинъ Кирковъ

чески действия и атентати, но Дълчевъ, който винаги държеше за народнитъ желаня, самъ предвиждаше, че може да бжде наложено да стане общо въстание, било отъ външни влияния, било отъ вътрешнитъ зачестили афери. Това мнение на Дълчевъ се оправда. Той въ писмата си до негови приятели винаги е изтъквалъ тѣзи мисли, както е случая въ следния документъ, изпратенъ до неговия приятелъ Никола Александровъ, съ който е билъ въ редовна преписка презъ 1902 год. и на когото пише следното:

Драги Никола,

Всичкия зоръ ни е за манлихерови патрони, ето защо гледай, колкото се може, повече да съберешъ и веднага да ги изпратишъ
Всички гюрулгии, които се дигатъ въ Македония за нѣкакво си въстание въ Македония, е лъжа. Обаче, дали не ше бжде изнасилено отъ тукъ вътрешното население, неznamъ.

Сърдеченъ поздравъ. (п) Дълчевъ.

София, 21.IX.1902 год. (Оригинала на писмото запазенъ).

Гоцето обиколи почти цѣла Македония. Не остана кжтъ, гдето неговия кракъ не бѣ стигналъ. Любимото му мѣсто, обаче бѣ Пирина. Той направи твърде много за засилването на Организацията въ Пиринската област, въ Сърския окръгъ. Като учителъ въ Банско, той тури здрави основи на

Организацията въ Разложко, Горно-Джумайско, Неврокопско, Мелнишко и създаде свои обожатели и последователи. Тукъ въ Банско той се прости съ легалната борба и грабна пушката въ ржце и започна своята дейность като апостолъ и войвода за свободата на Македония. Изъ Сърския окръгъ не остана село и градъ, който да не посети и като нелегаленъ. Той бѣ много популяренъ и децата знаеха, кой е Гоце Дълчевъ на времето си. Неговитъ мисли, неговитъ принципи по Организацията бѣха твърде добре известни на мнозина изъ окръга. Презъ 1903 год., когато въпроса за въстание бѣ повдигнатъ твърде сериозно и въ вътрешността, той бѣ извиканъ въ Солунъ да се срещне съ Дамето, който току бѣ пристигналъ отъ заточение, за да се обмисли, какво трѣбва да бжде бждещата дейность. Ние всички съ нетърпение го очаквахме да се върне отъ Солунъ, защото той бѣ обѣщалъ да присѣтствува на конгреса на Сърския окръгъ. Конгреса щѣше да стане къмъ Али-Ботушъ, центъръ на Сърския окръгъ, за да могатъ по-лесно делегатитъ отъ всѣкжде да пристигнатъ. Но вмѣсто да пристигне Гоце самъ, пристигна вестъта, страшната вестъ за преждевременната му смъртъ при с. Баница (Сърско). Всички бѣхме смутени, всички зашамадени отъ страшния ударъ, който се нанасяше на Организацията. Но времето бѣ напреднало, искаше се работа и дейность, конгреса бѣ свиканъ въ Пирина. Делегатитъ пристигнаха отъ всички райони, но се реши: Въ Сърския окръгъ въстанието да се прояви въ усиленни четнически действия, бомбени атентати и пр. Къмъ 14-и септемврий действията започнаха въ духътъ на нарежданията на Гоце Дълчевъ.

Л. Томовъ.



Илия Тръчковъ